

Bartomeu J. Barceló Ginard

Josefina Santiago

1. Breu ressenya d'estudis anteriors en matèria de persones grans	52
1.1. Estudis de caràcter general	52
1.2. Estudis vinculats als serveis socials	54
1.3. Estudis dels Equips Multiprofessionals Comarcals (EMC) i de l'Equip de Vellesa i Família (EVIF) del Consell Insular de Mallorca	55
1.4. Altres estudis	57
2. Principals indicadors sociodemogràfics en el sector de la vellesa	58
3. Els recursos actuals: serveis generals i específics. Les prestacions econòmiques	59
3.1. Serveis generals utilitzats majoritàriament per les persones grans	59
3.2. Recursos socials específics per a gent gran.	62
3.3. Prestacions econòmiques	74
4. Regulació: lleis, normes i reglaments	76
5. La planificació institucional en el sector	84
5.1. El Pla gerontològic	84
5.2. El Pla integral de les persones grans	84
5.3. El Pla estratègic de benestar social del Consell Insular de Mallorca	86
5.4. El Pla estratègic d'acció social de l'Ajuntament de Palma.	87
5.5. Els plans de feina municipals o mancomunats	87
Referències bibliogràfiques	87

- Han col·laborat en la recopilació de dades: Elisa Marí Pons (Menorca), Iluminada Tomàs Mira (Mallorca), Gabriel Muntaner García, Tomàs París Hidalgo i Catalina Tur Roig (Eivissa i Formentera)

1. BREU RESSENYA D'ESTUDIS ANTERIORS EN MATÈRIA DE PERSONES GRANS

1.1. Estudis de caràcter general

L'estudi de Rogeli Duocastella

L'any 1978, l'Obra Social de la Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvis de Catalunya i Balears, "la Caixa", va publicar l'estudi *Problemàtica social de la tercera edat en las Islas Baleares*, dirigit per Rogeli Doucastella¹ i elaborat i redactat per l'Institut de Sociologia i Psicologia Aplicades (ISPA)². Va ser el primer estudi³ que es va diferenciar totalment de dos estudis anteriors que no estaven dedicats a la tercera edat sinó a l'evolució de la població, un de B. Barceló (1966), que era eminentment demogràfic i econòmic, i un segon del Fondo de Investigaciones Sociales i Económicas de la Confederación de Cajas de Ahorro, també de caràcter socioeconòmic.

L'informe Duocastella és diferent per dues raons. Primer per tractar el tema de l'ancianitat balear de manera específica i, segon, pel mètode de treball: ús de dades primàries proporcionades per enquestes sobre la població de persones grans.

La seva finalitat era conèixer la vasta problemàtica social de la gent gran a les Balears, no només usant les dades sociodemogràfiques sinó a partir de les respostes de les mateixes persones grans davant la vellesa.

La mostra va ser de 1.200 persones grans per a un univers de 595.948, amb un error $\pm 2,6\%$ i un nivell de confiança del 95%. També es varen fer enquestes als ancians (n=100) de les diverses residències.

L'estructura de l'estudi va permetre revisar el marc de referència de l'ancianitat a les Balears, els aspectes demogràfics, econòmics, de convivència, d'habitatge, de salut i malaltia, d'ocupació del temps, la dotació institucional a les Balears i els clubs de jubilats.

Planificació dels serveis socials de Mallorca EUTS-CIM

En el marc de les recerques iniciades a diverses comunitats autònomes⁴ per tal de dotar-se d'instruments de planificació a Mallorca, el Servei d'Acció Social i Sanitat del Consell Insular de Mallorca, es va plantejar l'any 1985 la realització d'un estudi de bases d'acció social. Els antecedents poden trobar-se documentalment al voltant de l'any 1982, quasi sempre lligats a l'Escola Universitària de Treball Social de les Illes. L'únic model conegut eren els treballs del Mapa de serveis socials de Catalunya.

Amb aquest objectiu es varen plantejar els criteris que permeteren concretar la col·laboració del CIM amb l'EUTS, formalitzada per conveni-marc el mes d'agost del 1985. Es pretenia posar de manifest la voluntat d'assumir la responsabilitat que

⁵ 1 Duocastella havia publicat anteriorment l'Informe sobre la tercera edat (1976).

2 ISPA havia realitzat anteriors informes. En concret, Los ancianos en Soria (1966), Los ancianos en Ávila i Informe sociológico de la ancianidad en Cataluña (1976).

3 Hi ha un treball precedent d'en Miquel Nigorra Gaya que no hem localitzat.

4 Andalusia, País Basc, València, Aragó, Múrcia i Madrid.

corresponia al CIM en l'àmbit general de l'atenció a la problemàtica social.

Dintre dels distints documents de bases es va incloure el de la vellesa que dividia la descripció del sector en diversos apartats, en concret, una breu revisió terminològica, les polítiques socials per a la tercera edat, les bases conceptuals, la tipologia dels serveis socials per a la tercera edat, l'anàlisi dels recursos i un estudi de les dades del fons assistencial.

D'entre els diversos elements d'interès que presenta destacam l'esforç de conceptualitzar el sector mitjançant la introducció en el discurs dels professionals d'un llenguatge nou i adaptat a les circumstàncies històriques, per tal de superar la idea dominant de decrepitud i marginació vinculada al sector en dècades anteriors.

Mapa de serveis socials d'Eivissa i Formentera (1992)

Es tracta d'un treball realitzat per l'INTRESS com a instrument "per millorar els serveis socials d'Eivissa i Formentera i, per tant, també les condicions de vida dels seus habitants". El document té quatre parts: introducció general conceptual, una anàlisi dels serveis socials i complementaris, una síntesi diagnòstica i, finalment, un conjunt de propostes d'actuació. Atesa la naturalesa de l'estudi, no hi ha un apartat específic per a la vellesa sinó algunes referències en aspectes demogràfics, demandes d'ingrés a residències, ajudes

econòmiques i de Servei d'Ajuda a Domicili (SAD), i la nova organització del Patronat que inclouria, dintre dels serveis secundaris, un servei de protecció de la tercera edat. Cal destacar els annexes dedicats a aspectes jurídics i informàtics.

Diversos treballs a Menorca

Podem trobar alguns estudis sobre les persones grans, ja sigui vinculats a les seves activitats o sobre els clubs de jubilats. L'Institut Menorquí d'Estudis va publicar el 1993 *l'Estudi de la demografia actual menorquina. Les migracions i els seus efectes sobre la població i la societat illenca*, l'autora del qual, Ma. Lluïsa Dubón Pretus, va ser Premi Francesc de Borja Moll 1990. Aquest treball, encara que no és específic de persones grans, atès el seu caire demogràfic, en té una relació indirecta.

Un segon treball, de Miquel Marqués titulat *L'olor del cerol* (1995), es va dedicar a recopilar un conjunt d'entrevistes a gent gran des Migjorn i d'Alaior que varen fer feina en la fabricació de sabates.

Podem ressenyar, així mateix, una investigació sobre la gent gran de Fornells que ha treballat en oficis artesans, publicada per l'Institut Menorquí d'Estudis l'any 1999.

Finalment, el mateix Institut Menorquí d'Estudis té pendent la publicació d'*El club de jubilats des Mercadal. Estudi sociològic de la població de jubilats menorquins*, l'autor del qual és Roberto Coll Vinent.

Padrins i repadrins a les Balears (1994)

Es tracta d'una investigació de M. A. Carbonero realitzada el 1994 que especialitza les anàlisis sociodemogràfiques sobre el col·lectiu de gent gran de les Balears. No es tracta d'un treball de camp sinó de la recopilació, ordenació, estudi i prospectiva de les dades de diverses fonts, bàsicament del Padró del 1991, de l'INE i del Ministeri d'Afers Socials.

És una obra molt sintètica que considera distints elements d'interès per entendre l'envelliment a les Balears. Així, juntament a elements més conceptuals i posicionaments teòrics hi figuren els més descriptius i prospectius, les projeccions de població fins al 2021, l'anàlisi de l'edat com a categoria social, una visió generacional dels grans, les conseqüències de l'envelliment de la població, les desigualtats del col·lectiu de persones grans, els indicadors de necessitat i qualitat de vida, la natalitat i la fecunditat, la mortalitat i l'esperança de vida, la feminització de la vellesa, la dependència de la gent gran, la distribució territorial de l'envelliment, la formació dels grans, els canvis de residència, les formes de convivència, la soledat, el nucli de convivència, la salut i l'autonomia funcional i els recursos econòmics de les persones grans.

Es tracta d'una eina que ha esdevingut molt útil per complementar les propostes d'intervenció en els municipis de Mallorca que han analitzat el seu col·lectiu de persones grans. Des del rigor evita erudicions i, per tant, fa més fàcil el seu maneig, a la vegada que dóna una visió positiva i estratègica del sector.

1.2. Estudis vinculats als serveis socials

INSERSO (1982)

Hem localitzat un document titulat "La tercera edad. Problemática y recursos en las Baleares" elaborat amb motiu de l'Assemblea Mundial de l'Envelliment (Viena, 1982). Es tracta dels resultats d'una enquesta a 202 participants a xerrades-col·loqui i a centres de gent gran.

El qüestionari constava de quaranta preguntes relacionades amb els temes a divulgar per l'Assemblea Mundial, més concretament, aspectes socioeconòmics de la jubilació, salut i assistència sanitària, família i cultura, habitatge i medi ambient i recursos existents. El document acaba amb un breu anàlisi de les preguntes de cada apartat.

Prospecció de necessitats a sa Pobla (1990)

Elaborat per diversos treballadors socials, pretén la recerca i la definició de les necessitats de la vellesa en aquest municipi⁵, a fi de donar rellevància als aspectes de la vellesa que puguin preparar les possibles intervencions socials.

L'estudi té quatre parts: descripció general de la vellesa, els estats de necessitat, els recursos i les propostes i programes d'actuació.

El mètode de recerca va ser mixt i estudiava les variables de les Bases per a la Planificació de l'Acció Social a Mallorca (1988), el Padró d'Habitants

⁵ La seva població total el 1991 era de 10.101 persones, amb 1.885 persones més grans de 65 anys.

(1986), documents de l'IBAE, Club de la Tercera Edat i una enquesta a persones de més de 65 anys (n= 333, marge de confiança 95,5% i límit d'error $\pm 5\%$. Mostra estratificada proporcional amb variable mostral edat).

És un treball interessant perquè enceta l'anàlisi de necessitats sectorials en els municipis i incorpora una vessant d'investigació-acció.

1.3. Estudis dels Equips Multiprofessionals Comarcals (EMC) i de l'Equip de Vellesa i Família (EVIF) del Consell Insular de Mallorca

Període EMC 1988-1994

1. Comarca d'Inca i Manacor

Els estudis elaborats des de l'EMC del Centre Comarcal d'Inca i Manacor durant els anys 1991 i 1993, en col·laboració amb els respectius serveis socials municipals, tenien l'objectiu de fer una anàlisi municipal del sector de la vellesa als pobles de cada comarca⁵. Els dos estudis consten de tres parts: descripció general del sector, estudi del perfil demogràfic i dels estats de necessitats detectades i propostes d'actuació.

Es fonamenten en les dades de les Bases per a Mallorca (1988), el Padró del 1986 i una enquesta a les persones més grans de 65 anys (n= 2.249, univers= 47.989, nivell de confiança 95,5%, marge d'error $\pm 5\%$).

Recullen i analitzen dades de les persones grans respecte de les seves fonts d'ingressos, el nivell funcional (AVD), els contactes socials i l'ús del temps lliure, l'autopercepció de la gent gran sobre les seves necessitats i les possibles solucions i dades de l'habitatge. Es varen establir conclusions i propostes d'actuació.

2. Campanet

Es tracta d'un estudi de prospecció del sector de la gent gran realitzat en col·laboració amb els serveis socials d'aquest municipi. Dividit en tres parts, descriu de manera general el sector de la vellesa, estudia els estats de necessitats detectades i presenta diverses propostes d'actuació.

Les fonts d'informació són l'anàlisi de les demandes als serveis socials i una enquesta sobre una mostra de 211 persones grans. Els indicadors considerats es refereixen a les dades d'identificació, fonts dels ingressos, capacitat per a les activitats de la vida diària, contactes socials, ús del temps lliure, opinió de les necessitats i solucions als problemes de la gent gran i dades de l'hàbitat.

3. Costitx, Lloret, Llubí, Maria de la Salut, Sencelles, Sineu i Santa Eugènia

Amb la mateixa estructura i plantejaments que els anteriors estudis revisa la problemàtica de les persones grans als pobles esmentats, que estan integrats en la Mancomunitat del Pla de Mallorca en la vessant territorial propera a la comarca d'Inca.

⁵ ⁶ Hi varen entrar Alcúdia, Costitx, Campanet, Lloret, Lloseta, Llubí, Inca, Maria, Sencelles, Sineu, Santa Eugènia de la comarca d'Inca i Manacor, i Sant Llorenç, Artà, Capdepera, Son Servera i Porreres de la comarca de Manacor.

Cal destacar que no només situa propostes d'actuació com els anteriors sinó que defineix amb cert detall els projectes corresponents a aquestes propostes.

Període Equip de Vellesa i Família (EVIF) 1994-1998

El SASS es va reorganitzar el mes de febrer de l'any 1994. Uns dels efectes va ser la creació de l'Equip de Gent Gran que posteriorment (1996) va passar a denominar-se Equip de Vellesa i Família. Aquest equip ha portat a terme diversos estudis de persones grans també en col·laboració amb els serveis socials municipals.

1. Intervenció psicosocial a la Mancomunitat del Pla de Mallorca (1996)

La fonamentació de l'estudi es va basar en la necessitat de conèixer amb més detall la situació de les persones grans que eren usuàries dels serveis socials. Es varen tenir en compte les variables sociodemogràfiques que situaven els pobles de la Mancomunitat entre els més envellits de Mallorca, i la Mancomunitat, en conjunt, com el territori més envellit de Mallorca. La mostra estava formada per 444 persones grans.

Es varen analitzar les variables sociodemogràfiques i psicosocials, es varen plantejar els recursos, acords institucionals i serveis que es trobaven disponibles, es varen situar els recursos en personal, convenis, servei d'ajuda a domicili, de telealarma, les ajudes no tècniques, els recursos propis dels ajuntaments (menjar a

domicili a Algaida, centre de dia de Montuïri), les residències, els menjadors socials i el transport de menjar a domicili. Es varen establir diverses conclusions i es varen proposar diverses actuacions.

2. Estudi de persones més grans de 85 anys a Campos (1997)

Arran de conèixer el treball fet a la Mancomunitat, els serveis socials municipals i l'EVIF varen realitzar un estudi de la situació de les persones grans de Campos centrat, però, en els més grans de 85 anys. L'objectiu era conèixer la situació sociodemogràfica, sanitària, el grau d'autonomia i detectar les situacions de risc de les persones més grans de 85 anys. Es varen entrevistar 49 persones de més de 85 anys.

3. Estudi de població de persones de més de 65 anys a Capdepera (1997)

Els serveis socials municipals i l'EVIF varen realitzar aquest estudi amb l'objectiu de conèixer les necessitats i les opinions de les persones de més de 65 anys amb relació als serveis socials i tenir així dades per planificar la política dels serveis socials per a les persones grans.

Es varen entrevistar 214 persones grans i es va recollir informació sobre l'edat, el sexe, la situació actual de convivència, les expectatives de convivència, l'accés a serveis, la salut i les necessitats i els recursos. Es plantegen conclusions i propostes.

1.4. Altres estudis

1. Estudi de la població de gent gran de Consell (1993)

Aquest estudi va ser realitzat dins el marc del curs d'Especialista Universitari en Gerontologia de la UIB i va ser assessorat per la Unitat de Planificació del SASS. Les autores són sanitàries d'atenció primària, la qual cosa assenyala una primera novetat respecte dels altres treballs.

L'univers va ser de 476 persones de més de 60 anys. La mostra era de 305 persones i proporcional per sexes. L'error estadístic $\pm 4\%$ per a una probabilitat del 95,5%. Estudia les variables sociodemogràfiques, l'estat de salut, l'autonomia i la dependència de les persones grans.

2. Estudi sobre les necessitats de la gent gran d'Alcúdia (1994)

L'objectiu va ser conèixer la situació sociodemogràfica i el grau de necessitat de la població de més de 65 anys, amb la finalitat de detectar mancances socials i econòmiques que permetessin implementar projectes de residència per a persones grans o alternatius. Elaborat per treballadors socials, l'univers eren les persones de més de 65 anys (1.022 persones) i la mostra va ser de 852 persones grans. Es varen revisar aspectes sociodemogràfics, econòmics, sociofamiliars, de salut i assistencials.

3. El Servei d'Ajuda a Domicili: alternativa a l'ingrés a una institució. Lluçmajor (1994)

L'Ajuntament va propiciar aquest estudi

que va ser realitzat per dues estudiants de Treball Social que feien les practiques a l'UTS municipal. Es va partir de l'anàlisi dels usuaris del SAD de Lluçmajor, dels residents de la Residència municipal i d'altres serveis de les Balears. Varen comptar amb l'assessorament de la Unitat de Planificació del SASS.

4. Estudi de població de persones de més de 65 anys a Sóller (1994)

Realitzat pel treballador social de l'Ajuntament, es va fer a partir de diverses dades i de les entrevistes a una mostra de 229 persones grans. El model és semblant al d'altres estudis com el de Consell o d'Alcúdia: investigacions generals que pretenen conèixer la situació social de les persones grans del poble.

S'estudia l'habitatge, la situació familiar, el nivell d'autonomia dels majors, els mitjans de què disposen, les demandes fetes, l'associacionisme i els recursos socials, etc.

5. Necessitats formatives del personal de residències de tercera edat (1994)

Dins el marc del curs d'Especialistes Universitaris en Gerontologia de la UIB es va realitzar el treball amb l'objectiu d'estudiar el grau de formació dels professionals que despleguen la seva activitat a residències de persones grans de Ciutat. Es va valorar el coneixement documental de la problemàtica, les tasques inherents a cada categoria professional, la detecció del sentiment de necessitat de formació i l'anàlisi de recursos formatius.

2. PRINCIPALS INDICADORS SOCIODEMOGRÀFICS EN EL SECTOR DE LA VELLESA

En primer lloc, s'ha de puntualitzar que els majors no constitueixen un grup de població homogènia sinó que, ben al contrari, són un grup heterogeni. La definició formal del límit entre l'etapa adulta i el de la vellesa, que és en aquests moments els 65 anys, ve donada per consideracions alienes al mateix individu. Cada persona arribarà en una situació biofísica, psíquica i social diferent als 65 anys però, malgrat aquest fet, totes aquelles persones nascudes en un mateix any passaran a ser considerades grupalment com a velles per les estadístiques, independentment de quina sigui la seva evolució i condició personal.

Les Balears no estan al marge dels canvis demogràfics i socials que s'estan produint, conseqüència dels resultats de les transformacions profundes en les estructures d'edat de la població. Els processos d'industrialització, urbanització, avenços socials, sanitaris, educació pública... han facilitat que en aquest segle l'esperança de vida s'hagi incrementat. D'altra banda, les transformacions socials i econòmiques han provocat una caiguda estructural de la fecunditat. La conseqüència immediata és que cada vegada hi ha major presència de persones de més de 65 anys i la societat envelleix en el seu conjunt.

Les fonts per a l'elaboració de les dades demogràfiques són bàsicament els censos, els padrons municipals i els moviments naturals.

En els estudis demogràfics són diversos els indicadors sociodemogràfics que ens permeten

analitzar l'evolució de la població. Els més utilitzats pel que fa a l'evolució de l'envelliment són:

L'índex d'envelliment, que relaciona el grup de més edat amb el de més joves. $(\text{Població de 65 i més anys} / \text{població de 0 a 14 anys}) \times 100$.

El percentatge d'envelliment, que relaciona el grup d'edat respecte de la població total. $(\text{Població de 65 i més anys} / \text{població total}) \times 100$.

El percentatge de sobreenvelliment, que relaciona el grup d'edat de més de 65 anys amb el grup d'edat de 75 i més anys. $(\text{Població de 65 i més anys} / \text{població de 75 i més anys}) \times 100$.

Percentatge de solitud de les persones grans, que estableix la relació entre les persones de 65 i més anys que viuen soles respecte de la població de 65 i més anys.

Els trets que caracteritzen l'evolució de la població de les Balears amb relació a la vellesa, segons el cens del 1991, són els següents:

La població total de més de 65 anys a les Balears era de 100.370 persones, distribuïdes de la següent manera: a Mallorca 83.470, a Menorca 8.867, a Eivissa 7.479 i a Formentera 554.

1- Increment moderat però constant de la població anciana. El percentatge d'envelliment en els darrers cinc anys s'ha incrementat a totes les illes. Segons el cens del 1991, a Mallorca se situa en un 14,69%, a Menorca en un 13,77%, a

Eivissa en un 10,35% i a Formentera en un 12,84%. L'envelliment es produeix sobretot a municipis amb dinàmiques regressives, no lligades a activitats turístiques, com ara Porreres, la Mancomunitat del Pla, Campos, Campanet, Sant Joan i Alaior.

2- Predomini de la població femenina. La població anciana femenina és predominant a les Balears i supera en unes 1.4 vegades la població masculina, és a dir, hi ha una relació de 140 dones per cada 100 homes.

3- El sobreenvelliment segueix creixent a les illes. Les tendències de l'evolució del sobreenvelliment segueixen pautes semblants a les quatre illes: a Mallorca el 42,62%, a Menorca el 44%, i a Eivissa i Formentera el 42%.

4- La soledat dels ancians segueix essent una constant. L'envelliment i els canvis socials comporten processos d'aïllament progressiu de les persones grans. La mitjana de les Balears està al voltant del 18%, però hi ha determinats municipis que passen en molts de punts aquesta mitjana, com Marí de la Salut (37,53%), Puigpunyent (31,46%), Lluçmajor (26,35%) o Muro (25,19%).

5- Esperança de vida sense incapacitat. L'esperança de vida en bona salut o sense incapacitat és un indicador que s'elabora amb dades de mortalitat i de morbiditat. S'obté a través del mètode demogràfic conegut com la Taula de vida. L'esperança de vida sense incapacitat per a la població de les Balears de 65 anys era l'any 1986 de 6 anys per als homes i de 7 per a les dones.

3. ELS RECURSOS ACTUALS: SERVEIS GENERALS I ESPECÍFICS. LES PRESTACIONS ECONÒMIQUES

3.1. Serveis generals utilitzats majoritàriament per les persones grans

Serveis d'atenció primària

Els serveis socials d'atenció primària són uns serveis bàsics dirigits a tots els ciutadans. Tenen com a objectiu facilitar informació, orientació, derivació a altres serveis, aplicació de recursos primaris i assessorament i gestions per resoldre les necessitats que en matèria d'acció social siguin plantejades.

La titularitat és dels ajuntaments tot i que hi ha una xarxa de Càritas, concretament als municipis de Palma, Manacor i Inca, Alaior, es Castell, Ciutadella, Maó, i Eivissa.

Mallorca

A Mallorca tots els municipis manco Escorca tenen serveis socials d'atenció primària. Durant l'any 1997 els ciutadans de Mallorca han presentat un total d'11.557 demandes de les que 3.553 han estat formulades per persones de més de 65 anys, és a dir, el 30,74% de les demandes les presenta aquest sector de població, que es constitueix així en el primer sector que demanda la intervenció dels serveis socials.

Eivissa

A Eivissa tots els municipis compten amb el servei d'informació i assessorament. Han atès un total de 321 demandes dins el sector de tercera edat, que representa el 15,8% de les demandes

que han rebut els serveis i el segon sector que més demandes ha realitzat.

Menorca

A Menorca tots els municipis compten amb el servei d'informació i assessorament.

Servei d'Ajuda a Domicili

Un dels serveis més aplicats a l'àmbit de l'atenció primària és el Servei d'Ajuda a Domicili, que ofereix atencions domèstiques, educatives, assistencials i rehabilitadores.

Les prestacions més habituals són: neteja personal, neteja de la llar, servei de bugaderia, servei de menjador a domicili i companyia.

Un dels col·lectius que més ús fan d'aquest servei és el sector de la tercera edat, a causa de la progressiva pèrdua d'autonomia que comporta l'envelliment i per proporcionar ajuda als familiars que tenen cura d'aquestes persones. El nombre d'usuaris atesos l'any 1996 era de 3.525 a totes les

Balears, la qual cosa representa una ratio de cobertura del 3,11%, enfora del 8% per a l'any 2000 del Pla gerontològic del MAS (1992). Pel que fa al cost total, se situa en 584.898.648 pessetes, que representa 165.929 pessetes per usuari/any i que mensualment suposa 13.827 pessetes.

A Mallorca tots els municipis, a excepció d'Escorca, tenen el Servei d'Ajuda a Domicili. A Menorca i a Eivissa i Formentera tots els municipis tenen el Servei d'Ajuda a Domicili.

Cal fer una menció especial al Servei de menjar a domicili que es dirigeix a aquest sector. A les Balears, l'any 1996 hi havia un total de 303 usuaris atesos, amb una ratio del 0,27%. Cal assenyalar la diferència entre illes.

Taula 1

	Mallorca	%	Menorca	%	Eivissa i Formentera	%	Illes Balears	%
Servei Adjuda a Domicili								
Usuaris atesos	2.968	84,2	463	13,1	94	2,67	3.525	100
Ratio de cobertura	3,15		4,89		0,96		3,11	
Cost total	475.341.896	81,27	89.509.683	15,3	20.047.069	3,43	584.898.648	100
Cost per usuari/any	160.156		193.325		213.267		165.929	
Cost per usuari/mes	13.346		16.110		17.772		13.827	
Menjars a domicili	170	56,11	126	41,59	7	2,3	303	100

Servei de telealarma

El Servei de telealarma permet, a través d'un telèfon, que les persones grans, davant situacions d'emergència (caigudes, malalties...) i just tocant un botó que porten al coll en forma de collar, rebin l'atenció d'urgència que necessiten.

Aquest és un servei en creixement i que progressivament es va utilitzant i acceptant per part dels usuaris.

Mallorca

Dels 52 municipis de Mallorca, 45 tenen Servei de telealarma. L'any 1996 es varen instal·lar 529 telealarmes a domicilis particulars. La titularitat és municipal però la gestió la porta la Creu Roja o empreses destinades a aquest fi.

Menorca

Tots els municipis de Menorca tenen Servei de telealarma. Durant l'any 1996, 90 persones varen disposar d'aquest servei en el seu domicili.

Eivissa

La instal·lació del Servei de telealarma depèn del Patronat per a la Protecció de la Salut Mental i Benestar Social d'Eivissa i Formentera, i de la Creu Roja. Durant l'any 1996 es varen instal·lar 37 telealarmes.

Fins al mes de desembre de l'any 1996 a les Balears es varen instal·lar 656 telealarmes, amb un cost total de 20.560.260 pessetes, que representa 31.342 pessetes per usuari/any.

Taula 2

	Mallorca	%	Menorca	%	Eivissa i Formentera	%	Illes Balears	%
Servei de telealarma								
Usuaris atesos	529	80,64	90	13,7	37	5,64	656	100
Ratio de cobertura	0,56		0,95		0,38		0,58	
Cost total	15.660.000	76,17	3.540.000	17,2	1.360.260	6,62	20.560.260	100
Cost per usuari/any	29.603		39.333		36.764		31.342	
Cost per usuari/mes	2.467		3.278		3.064		2.612	

3.2. Recursos socials específics per a gent gran

Centres de dia

El Pla integral de les persones grans defineix els centres de dia com a serveis socials d'atenció secundària que ofereixen una atenció directa durant el dia a les persones grans, i com un suport indirecte a les famílies. Diferencia tres nivells: el nivell A, que correspon a centres de dia ubicats en llars per a les persones grans; centres de nivell B, ubicats en centres residencials; i centres de nivell C, que són els creats de manera específica pels ajuntaments. Segons la definició de l'INSERSO són serveis socio-sanitaris i de recolzament a la família que ofereixen durant el dia atenció a les necessitats personals bàsiques, terapèutiques i socioculturals de persones grans afectades per diferents graus de dependència i que potencien la seva autonomia i la permanència en el seu entorn habitual. Cal assenyalar que al principi de l'any 1999 s'ha previst la

regulació dels centres de dia per a persones grans que depenen de l'IBAS a través d'un decret.

Centres de nivell A. Les Balears disposen de 6 centres d'aquest nivell, distribuïts de la següent manera:

4 a Mallorca: 2 al municipi de Palma, 1 a Felanitx i 1 a Manacor. Tots de titularitat de la CAIB. Dels 6 centres de dia, l'únic que té places de servei d'estades diürnes, tal com defineix l'INSERSO, és la Llar del Reina Sofia, que disposa de 20 places per a assistits, amb un cost anual de 9.356.308 pessetes, que representen 467.815 pessetes per usuari/any. A Menorca n'hi ha un al municipi de Maó i a Eivissa un altre al municipi de Santa Eulàlia.

Centres de nivell B. Les Balears disposen de 13 centres d'aquest nivell: 9 a Mallorca i 4 a Menorca. El cost total és de 82.356.840 pessetes, que representen 648.479 pessetes per usuari/any.

Taula 3

	Mallorca	%	Menorca	%	Eivissa i Formentera	%	Illes Balears	%
Centres de dia nivell A								
Usuaris atesos	20	100	0	0	0	0	20	100
Ratio de cobertura	0,11		0,00		0,00		0,09	
Cost total	9.356.308		0		0		9.356.308	
Cost per usuari/any	467.815						467.815	
Cost per usuari/mes	38.985						38.985	
Centres de dia nivell B								
Usuaris atesos	100	78,74	27	21,3	0	0	127	100
Ratio de cobertura*	0,53		1,43		0,00		0,56	
Cost total	52.714.800		29.642.040		0		82.356.840	
Cost per usuari/any	527.148		1.097.853		0		648.479	
Cost per usuari/mes	43.929		91.488		0		54.040	

Centres de nivell C. No hi ha creat cap centre d'aquestes característiques.

Habitatge tutelat

L'habitatge tutelat és un habitatge normalitzat per a persones grans vàlides d'ambdós sexes. Està integrat en el municipi i té com a funció servir de llar compartida per un nombre reduït d'usuaris (de 4 a 6 persones). Actualment, a Mallorca, hi ha dos habitatges tutelats, un a Alaró (1993) i l'altre a Binissalem (1997).

Els objectius d'aquests habitatges són mantenir la persona gran en el seu entorn habitual i evitar l'aïllament i la soledat, tot oferint un habitatge compartit amb d'altres persones grans en un ambient de convivència i amb el suport dels professionals.

Residències

La residència és una de les alternatives per a les persones grans que presenten problemes d'autonomia, problemes de caràcter familiar que dificulten una adequada atenció o problemes d'absència de famílies. Suposa un atenció global de la persona en totes les seves necessitats.

A les Balears, el Decret de règim aplicador de sancions i de la normativa d'acreditació dels centres, que regula les condicions i els requisits mínims d'obertura i el funcionament de centres i serveis i establiments residencials per a la tercera edat, defineix les residències com els serveis que presten de manera continuada i prioritària atenció i allotjament a quatre o més persones de la tercera edat. Defineix tres tipus de residències:

1- D'ancians vàlids: centres destinats a persones grans amb autonomia, però que per diverses circumstàncies socials i familiars no poden viure en el seu domicili.

2- D'ancians assistits: centres destinats a l'atenció social de la persona gran afectada per una minusvalidesa psíquica en grau no profund o física, que requereix una atenció d'infermeria i vigilància mèdica especial i permanent.

3- Residències mixtes: centres en els quals conviuen persones amb les dues característiques anteriors.

A les Balears hi ha un total de 46 centres residencials. La seva distribució geogràfica és de 37 a Mallorca, 7 a Menorca i 2 a Eivissa.

Taula 4

	Mallorca	%	Menorca	%	Eivissa i Formentera	%	Illes Balears	%
Habitatges tutelats								
Usuaris atesos	11	100	0	0	0	0	11	100
Ratio de cobertura	0,01		0,00		0,00		0	
Cost total	7.221.449	100	0		0		7.221.449	100
Cost per usuari/any	656.495		0		0		656.495	
Cost per usuari/mes	54.708		0		0		54.708	

Mallorca

A Mallorca existeixen 15 centres residencials de titularitat pública, 7 de titularitat privada sense ànim de lucre i 15 centres privats d'iniciativa mercantil.

Titularitat pública

Residència La Bonanova. Ubicada al municipi de Palma. Atén persones vàlides i assistides. El seu àmbit territorial és de tota la Comunitat Autònoma. El nombre de places és de 590: 300 per a persones vàlides i 290 per a persones assistides. La titularitat és de la CAIB.

Residència Puigpunyent. Ubicada al municipi de Puigpunyent. Atén persones vàlides. El seu àmbit territorial és de tota la Comunitat Autònoma. El nombre de places és de 13.

Residència Llars dels Ancians. Ubicada al municipi de Palma. Atén persones vàlides i assistides. El seu àmbit territorial és de tota l'illa de Mallorca. El nombre de places és de 130 per a persones vàlides i 290 per a persones assistides. La titularitat és del Consell Insular de Mallorca.

Residència d'Ancians Huialfàs. Ubicada al municipi de sa Pobla. Atén persones vàlides. El seu àmbit territorial és de tota l'illa de Mallorca. Compta amb 60 places. La titularitat és del Consell Insular de Mallorca.

Residència Els Olors. Ubicada al municipi d'Artà. Atén persones vàlides i assistides. El seu àmbit és de caràcter municipal. Compta amb 41 places: 34 per a persones vàlides i 7 per a persones assistides. La titularitat és de l'Ajuntament.

Residència de Calvià. Atén persones assistides. El seu àmbit és de caràcter municipal. Compta amb 64 places. La titularitat és de l'Ajuntament.

Residència de Tercera Edat de Campos. Atén persones vàlides i assistides. El seu àmbit és de caràcter municipal. Compta amb 34 places: 32 per a persones vàlides i 2 per a persones assistides. La titularitat és d'un patronat públic.

Residència Hospici Hospital Verge de Sant Salvador. Ubicada al municipi de Felanitx. Atén persones vàlides i assistides. El seu àmbit és de caràcter municipal. Compta amb 57 places: 49 per a persones vàlides i 8 per a persones assistides. La titularitat és d'un patronat públic.

Residència Miquel Mir. Ubicada al municipi d'Inca. Atén persones vàlides i assistides. El seu àmbit és de caràcter municipal. Compta amb 42 places: 34 per a persones vàlides i 8 per a persones assistides. La titularitat és de l'Ajuntament.

Residència de la Tercera Edat de Lluçmajor. Atén persones vàlides i assistides. El seu àmbit és de caràcter municipal. Compta amb 46 places: 19 per a persones vàlides i 27 per a persones assistides. La titularitat és de l'Ajuntament.

Centre Assistencial Municipal. Ubicat al municipi de Manacor. Atén persones vàlides i assistides. El seu àmbit és de caràcter municipal. Compta amb 62 places: 47 per a persones vàlides i 15 per a persones assistides. La titularitat és de l'Ajuntament.

Residència Reina Sofia. Ubicada al municipi de Muro. Atén persones vàlides i assistides. El seu àmbit és de caràcter municipal. Compta amb 44 places: 29 per a persones vàlides i 15 per a persones assistides. La titularitat és de l'Ajuntament.

Residència Santo Domingo. Ubicada al municipi de Pollença. Atén persones vàlides i assistides. El seu àmbit és de caràcter municipal. Compta amb 37 places: 30 per a persones vàlides i 7 per a persones assistides. La titularitat és de l'Ajuntament.

Residència Cas Metge Rei. Ubicada al municipi de Santa Maria. Atén persones vàlides i assistides. Disposa de 40 places. La titularitat és de l'Ajuntament.

Residència Hospital Sant Josep. Ubicada al municipi de Sineu. Atén persones vàlides. El seu àmbit és de caràcter municipal. Compta amb 4 places. La titularitat és de l'Ajuntament.

Residència Mare de Déu de la Victòria. Ubicada al municipi de Sóller. Atén persones vàlides i assistides. El seu àmbit és de caràcter municipal. Compta amb 48 places: 7 per a persones vàlides i 41 per a persones assistides. La titularitat és de l'Ajuntament.

Privades sense ànim de lucre

Residència Sa Nostra. Ubicada al municipi de Palma. Atén persones vàlides i assistides. Té un total de 209 places. La titularitat és de Sa Nostra.

Residència Sant Vicenç de Paül. Ubicada al municipi de Palma. Atén persones vàlides i assistides. Té un total de 48 places. La titularitat és de la Delegació Diocesana.

Residència de les Hermanas Carmelitas. Ubicada al municipi de Palma. Atén persones vàlides. Té un total de 33 places. La titularitat és de les Hermanas Carmelitas.

Residència Hermanitas de los Pobres. Ubicada al municipi de Palma. Atén persones vàlides i assistides. Té un total de 99 places. La titularitat és de les Hermanitas de los Pobres.

Residència Social. Ubicada al municipi de Porreres. Atén persones vàlides i assistides. Té un total de 34 places. La titularitat és del Bisbat.

Residència d'Ancians Hogar del Sol. Ubicat al municipi de Santa Maria. Atén persones vàlides i assistides. Té un total de 24 places. La titularitat és de l'Església Evangèlica.

Residència Sor Francinaina Cirer. Ubicada al municipi de Sencelles. Atén persones vàlides i assistides. Té un total de 25 places. La titularitat és del Bisbat.

Privades de caràcter mercantil

Mallorca

A Mallorca hi ha un total de 15 residències de caràcter mercantil: 12 al municipi de Palma, 2 al municipi de Calvià i 1 a Bunyola (Palmanyola). En total suposen 950 places.

Menorca

A Menorca hi ha un total de 7 residències, totes de titularitat pública.

Residència Es Ramal. Ubicada al municipi d'Alaior. Atén persones vàlides i assistides. Té un total de 30 places. La titularitat és de l'Ajuntament. Gestionada per l'INTRESS.

Residència Ciutadella. Són dos centres residencials que comparteixen pressupost i personal. Ubicades al municipi de Ciutadella. Atenen persones assistides. Entre les dues atenen un total de 74 places. La titularitat és d'un patronat.

Residència de Jubilats i Pensionistes. Ubicada al municipi de Ferreries. Atén persones assistides. Té un total de 14 places. La titularitat és de l'Ajuntament. Gestionada per l'INTRESS.

Residència de Maó. Ubicada al municipi de Maó. Atén persones assistides. Té un total de 90 places. La titularitat és de l'Ajuntament.

Residència de Maó. Ubicada al municipi de Maó. Atén persones vàlides i assistides. Té un total de 90 places. La titularitat és del Consell Insular de Menorca.

Residència d'Ancians d'es Mercadal. Atén persones vàlides i assistides. Té un total de 14 places. La titularitat és de l'Ajuntament. Gestionada per l'INTRESS.

Eivissa

Eivissa compta amb dues residències, una

de titularitat pública i l'altra de titularitat privada sense ànim de lucre.

Hospital Residència Cas Serres. Ubicada al municipi d'Eivissa. Atén persones assistides. Té un total de 166 places. La titularitat és del Consell Insular d'Eivissa.

Residència Reina Sofia. Ubicada al municipi d'Eivissa. Atén persones vàlides i assistides. Té un total de 65 places. La titularitat és de Càritas.

A les Balears hi ha un total de 3.341 places de les quals el 58,49% són de titularitat pública, el 25,44% de titularitat privada mercantil i el 16,07% privades sense ànim de lucre. Així mateix, el 58,30% de les places són per a usuaris vàlids i el 41,69% per a usuaris assistits. S'ha de tenir en compte que el procés d'envelliment dins una residència comporta una alta probabilitat de progressiu envelliment assistit, la qual cosa implica l'absorció de les places disponibles per a persones assistides per part dels mateixos residents, fet que dificulta l'accés de l'exterior a aquestes places i que provoca un dèficit de places d'aquesta modalitat, especialment a Mallorca.

Segons dades de l'any 1996, la ratio de cobertura de places residencials per a persones grans se situa en el 2,96% a les Balears. Aquesta ratio s'aproxima molt a la ratio recomanada en el nostre context, que és el 3%, però com es pot observar en el llistat de les residències hi ha una concentració a les ciutats de Palma, Eivissa, Maó i Ciutadella. La ratio de places per a usuaris vàlids és de l'1,66% i per a usuaris assistits de l'1,29%.

Taula 5

	Públiques	%	Privades s.à. lucre	%	Privades mercantils	%	Total places	%
MALLORCA								
Usuaris vàlids	775	51,87	355	75,21	379	44,59	1.509	53,59
Usuaris assistits	717	47,99	92	19,49	259	30,47	1.068	37,93
Places lliures	2	0,13	25	5,30	212	24,94	239	8,49
Total places Mallorca	1.494	100	472	100	850	100	2.816	100
% Mallorca/Illes Balears	76,46		87,90		100		84,29	
% titularitat		53,05		16,76		30,19		100
MENORCA								
Usuaris vàlids	96	32,65	0	0,00	0	0,00	96	32,65
Usuaris assistits	194	65,99	0	0,00	0	0,00	194	65,99
Places lliures	4	1,36	0	0,00	0	0,00	4	1,36
Total places Menorca	294	100	0	0,00	0	0,00	294	100
% Menorca/Illes Balears	15,05		0				8,8	
% titularitat		100		0,00		0,00		100
EIVISSA I FORMENTERA								
Usuaris vàlids	31	18,67	43	66,15	0	0,00	74	32,03
Usuaris assistits	119	71,69	12	18,46	0	0,00	131	56,71
Places lliures	16	9,64	10	15,38	0	0,00	26	11,26
Total places Eiv. i Form.	166	100	65	100	0	0,00	231	100
% Eiv. i Form./Illes Balears	8,50		12,10				6,91	
% titularitat		71,86		28,14		0,00		100
ILLES BALEARS								
Usuaris vàlids	902	46,16	398	74,12	379	44,59	1.679	50,25
Usuaris assistits	1.030	52,71	104	19,37	259	30,47	1.393	41,69
Places lliures	22	1,13	35	6,52	212	24,94	269	8,05
TOTAL places Illes Balears	1.954	100	537	100	850	100	3.341	100
% titularitat		58,49		16,07		25,44		100

Taula 6

	Ratio de cobertura	Població de més de 65 anys	%
MALLORCA			
Usuaris vàlids	1,80		
Usuaris assistits	1,19		
Places lliures	*	94.230	83,06
Total places Mallorca	2,99		
MENORCA			
Usuaris vàlids	1,06		
Usuaris assistits	2,05		
Places lliures	*	9.468	8,35
Total places Menorca	3,11		
EIVISSA I FORMENTERA			
Usuaris vàlids	0,86		
Usuaris assistits	1,51	9.747	8,59
Places lliures	*		
Total places Eiv. i Form.	2,37		
ILLES BALEARS			
Usuaris vàlids	1,66		
Usuaris assistits	1,29	113.445	100
Places lliures	*		
TOTAL places Illes Balears	2,95		

Respecte als costos residencials i segons dades disponibles, el cost total residencial a les Balears és de 5.623.866.713 pessetes, el que representa un cost de plaça anual d'1.683.288 pessetes o 4.612 pessetes plaça/dia (taula 8). Aquí es contempla com a cost global, sense diferenciar entre assistits i vàlids. Pel que fa a la titularitat (taula 7), les residències públiques absorbeixen el 62,60% dels costos residencials, la resta és cost privat que es divideix en un 30,42% per a les privades mercantils i un 6,98% per a les privades sense ànim de lucre. A la taula 8 també es pot observar la diferència de preus anuals i diaris per illes i per titularitat.

Taula 7

	Públiques	% titularitat
MALLORCA	2.578.821.810	55,61
MENORCA	549.548.899	100,00
EIVISSA I FORMENTERA	392.199.968	89,71
ILLES BALEARS	3.520.570.677	62,60

	Privades sense ànim de lucre	%
MALLORCA	347.752.061	7,50
MENORCA	0	0,00
EIVISSA I FORMENTERA	44.984.907	10,29
ILLES BALEARS	392.736.968	6,98

	Privades mercantils	%
MALLORCA	1.710.559.068	37
MENORCA	0	0,00
EIVISSA I FORMENTERA	0	0,00
ILLES BALEARS	1.710.559.068	30,42

	Total	%
MALLORCA	4.637.132.939	100
MENORCA	549.548.899	100
EIVISSA I FORMENTERA	437.184.875	100
ILLES BALEARS	5.623.866.713	100

Taula 8

	Públiques	Nombre de places	Cost plaça anual	Cost plaça dia
MALLORCA	2.578.821.810	1.494	1.726.119	4.729
MENORCA	549.548.899	294	1.869.214	5.121
EIVISSA I FORMENTERA	392.199.968	166	2.362.650	6.473
ILLES BALEARS	3.520.570.677	1.954	1.801.725	4.936

	Privades sense ànim de lucre	Nombre de places	Cost plaça anual	Cost plaça dia
MALLORCA	347.752.061	472	736.763	2.019
MENORCA	0	0	0	0
EIVISSA I FORMENTERA	44.984.907	65	692.075	1.896
ILLES BALEARS	392.736.968	537	731.354	2.004

	Privades mercantils	Nombre de places	Cost plaça anual	Cost plaça dia
MALLORCA	1.710.559.068	850	2.012.422	5.513
MENORCA	0	0	0	0
EIVISSA I FORMENTERA	0	0	0	0
ILLES BALEARS	1.710.559.068	850	2.012.422	5.513

	Totes les titularitats	Nombre de places	Cost plaça anual	Cost plaça dia
ILLES BALEARS	5.623.866.713	3.341	1.683.288	4.612

Treball psicosocial comunitari (EVIF)

A través de l'Equip de Vellesa i Família de la Comissió de Benestar Social del Consell Insular de Mallorca es realitzen diferents projectes als municipis de Mallorca que tenen com a finalitat la millora de la qualitat de vida de les persones grans i dels seus familiars. Els projectes que es porten a terme promouen la competència dels subjectes que hi participen. Tots els programes es realitzen conjuntament i en col·laboració amb els serveis d'atenció primària dels diferents ajuntaments on es duen a terme els programes.

Els programes que du a terme l'equip són cinc:

1- Programa d'atenció psicosocial a persones grans en risc. Està dirigit a persones soles i amb dificultats d'inserció comunitària i a persones amb pèrdues de funcions cognitives, especialment la memòria. Durant l'any 1997 es va implementar a 29 municipis de l'illa i hi varen participar un total de 472 persones. El treball amb aquests col·lectius de persones es realitza a través d'activitats individuals, familiars i grupals.

2- Programa de suport als familiars que tenen cura de les persones grans. Es dona suport mitjançant informació, formació i ajuda mútua, per tal de disminuir els efectes negatius de la síndrome del "cuidador". El treball es realitza a través de grups de familiars que tenen cura de les persones grans i de tallers d'informació i formació. Durant l'any 1997 es va implementar a 12 pobles i hi varen participar un total de 683 persones, entre grups i tallers.

3- Programa de sensibilització comunitària de la gent gran. Agrupa tot un seguit d'activitats destinades a afavorir la integració de la persona gran a la comunitat i a garantir el respecte als drets de la gent gran. Es realitzen programes radiofònics de caràcter municipal, presència a la premsa, celebració del Dia Internacional de la Vellesa, conferències... Al llarg de l'any 1997 s'han realitzat activitats comunitàries a 20 municipis.

4- Suport a l'ajuda informal i a la qualificació del Servei d'Ajuda a Domicili (SAD). Agrupa activitats dirigides a millorar l'atenció dels usuaris del SAD i a perfeccionar la qualificació dels professionals que hi treballen, a través de sessions de formació, supervisió i encontres. Durant l'any 1997, 15 pobles han participat d'aquests programes.

5- Suport als recursos específics municipals per a la gent gran. Des d'aquest programa es dona suport econòmic i tècnic als habitatges tutelats municipals, a les associacions tant de gent gran com de persones que tenen cura d'aquesta gent, als grups de voluntaris, i es facilita recolzament tècnic relatiu a altres recursos, com ara els centres de dia municipals, els menjadors socials i els menjadors a domicili.

Treball sociocultural

A través del treball sociocultural es realitzen tot un seguit d'actuacions que tenen com a objectiu general la promoció i el benestar de les persones grans.

El Govern balear, a través de la Federació d'Associacions de Persones Majors, du a terme pro-

grames d'animació sociocultural mitjançant convegni, com per exemple gimnàstica de manteniment i ball de saló.

El Consell Insular de Mallorca, a través del Servei de promoció sociocultural i associacionisme, realitza tot un seguit d'actuacions com ara Gent gran en marxa, ball de saló, revisions mèdiques a totes les persones que participen en els programes de Gent gran en marxa i ball de saló, recuperació d'oficis i costums, i Aproximació a la realitat històrica del Regne de Mallorca.

A través dels serveis socials municipals, els diferents ajuntaments també realitzen activitats de promoció sociocultural dirigides a les persones grans, ja sigui facilitant la integració d'aquestes persones en les activitats dirigides a la població general, ja sigui amb activitats específiques.

Les associacions de persones grans

La creació, registre i funcionament de les associacions ve regulat per la Llei 91/64 i el dret a associar-se és reconegut a l'article 22 de la Constitució. Segons la normativa vigent, les associacions constituïdes s'han d'inscriure al Registre d'associacions de la CAIB si desitgen formalitzar la seva situació i tenir personalitat jurídica. Aquest registre classifica les associacions d'acord amb la seva naturalesa i les agrupa segons siguin els seus objectius i/o el seus membres.

Les associacions de persones grans constitueixen un grup en si mateixes. Són associa-

cions de temps lliure. Solen ser de caràcter sociocultural i desenvolupen prioritàriament activitats d'oci, esportives, culturals, excursions...

A les Balears existeixen un total de 169 associacions d'aquest tipus: 147 a Mallorca, 10 a Menorca i 12 a Eivissa i Formentera.

De les 147 associacions de Mallorca n'hi ha 54 al municipi de Palma i la resta es distribueixen per tota l'illa, de les quals hem de destacar Calvià amb 8, Inca amb 6 i Marratxí i Manacor amb 5. Felanitx i Santa Margalida en tenen 4.

Aquestes 147 associacions tenen un total de 68.350 associats que representen el 57,50% de la població de Mallorca de més de 65 anys.

Les 10 associacions de Menorca es distribueixen de la següent manera: 2 a Ciutadella i 2 a es Mercadal. Els municipis d'Alaior, es Castell, Ferreries, Maó, es Migjorn i Sant Lluís en tenen una cada un. Tenen un total de 3.970 associats, la qual cosa representa el 45% de la població de Menorca de més de 65 anys.

Les 12 associacions d'Eivissa i Formentera es distribueixen de la següent forma: 3 als municipis d'Eivissa i Santa Eulàlia, 2 a Sant Antoni i a Sant Josep i una a Sant Joan i a Formentera. Hi ha 3.795 associats que representen el 46% de la població de més de 65 anys.

Aquestes associacions s'aglutinen en gran part en federacions d'associacions de persones grans. A les Balears hi ha 5 federacions d'associacions de persones grans:

De caràcter autonòmic:

- Federació d'Associacions de Majors de les Balears, amb 136 associacions federades.

De caràcter insular:

- Federació d'Associacions de Jubilats i Pensionistes de Mallorca. Reuneix 13 associacions.
- Federació d'Associacions de Tercera Edat de Menorca. Reuneix 9 associacions.
- Federació de Persones Majors d'Eivissa i Formentera. Aglutina 11 associacions.

De caràcter municipal:

- Federació d'Associacions de Tercera Edat de Palma. Reuneix 8 associacions.

La participació d'aquestes associacions en l'àmbit administratiu a les Balears es reflecteix a través del Consell de Gent Gran de la CAIB, dels consells d'Acció Social de la CAIB, del Consell Insular de Mallorca i de diferents ajuntaments que ho tenen constituït. Tenen caràcter consultiu i informatiu.

Les associacions de familiars

A les Balears hi ha l'Associació de Familiars de malalts d'Alzheimer de Mallorca (AFAM) que es va constituir l'any 1994. Actualment té 74 associats. És una organització no lucrativa, de caràcter social, que ofereix informació i orientació a les famílies, grups d'ajuda mútua, servei d'ajuda a domicili, i ajuda psicològica i mèdica als familiars i afectats.

3.3. Prestacions econòmiques

ENTITAT PRESTADORA	TIPUS D'AJUDA O PRESTACIÓ	CONTINGUT
IBAS	<p>Ajudes econòmiques individuals</p> <p>Ajudes econòmiques per a les associacions</p> <p>Pensions no contributives</p> <p>Ajudes econòmiques d'urgència i greu necessitat</p>	<p>Adquisició d'elements, reparacions i adaptació funcional de la llar.</p> <p>Manteniment de llars i clubs de les associacions de la tercera edat, activitats recreatives, inversions i reposicions.</p> <p>Prestació econòmica periòdica: 1999 = 37.960 PTA. Assistència medicofarmacèutica de la Seguretat Social. Seguretat Social complementària: residències, llars, clubs, viatges de la tercera edat, balnearis, etc.</p> <p>Prestació econòmica no periòdica (un pic a l'any) per cobrir situacions d'urgència o risc (incendi, desnonament, etc.).</p>
INSS GOVERN CENTRAL	<p>Protecció per mort i supervivència: Pensió de viduïtat</p> <p>Protecció per mort i supervivència: Pensió d'orfandat</p> <p>Protecció per mort i supervivència: Prestació en favor de familiars</p> <p>Protecció per mort i supervivència: Subsídi temporal</p> <p>Pensió de jubilació</p> <p>Prestació familiar per fill a càrrec</p> <p>Assistència sanitària durant estades temporals a països de l'espai econòmic europeu</p>	<p>Pensió segons percentatge sobre la base reguladora 14 pagues. 1999 (pessetes) 56.990 més grans de 65 anys 49.735 entre els 60 i 64 anys 45.480 menys de 60 anys amb càrregues familiars 37.955 menys de 60 anys sense càrregues familiars</p> <p>Pensió segons percentatge sobre la base reguladora 14 pagues. 1999 (pessetes) 16.860 per beneficiari 54.815 absoluta un beneficiari</p> <p>Pensió segons percentatge sobre la base reguladora 14 pagues. 1999 (pessetes) 16.860 per beneficiari</p> <p>Quantitat segons percentatge sobre la base reguladora. 12 mesos (màx. 1 any). 1999 (pessetes) 16.860 per beneficiari</p> <p>Pensió amb percentatge variable segons anys de cotització. Si aquesta arriba als 35 anys és del 100%. 14 pagues. Revaloració anual. 1999 (mínim pessetes) 67.050 amb 65 anys i cònjuge a càrrec 56.990 amb 65 anys sense cònjuge a càrrec 58.690 menys de 65 anys i cònjuge a càrrec 49.735 menys de 65 anys sense cònjuge a càrrec</p> <p>Prestació econòmica semestral (menys de 18 anys) o mensuals (més de 18 anys). 1999 (pessetes) 37.955 per fill de més de 18 anys amb 65% minusvalidesa 56.935 per fill de més de 18 anys amb 75% minusvalidesa</p> <p>Alemanya, Àustria, Bèlgica, Dinamarca, Finlàndia, França, Grècia, Irlanda, Islàndia, Itàlia, Luxemburg, Noruega, Països Baixos, Portugal, Regne Unit i Suècia exigeixen la "Certificació de dret a les prestacions en espècie durant una estada temporal a un estat membre (excepte el Regne Unit) per obtenir prestacions sanitàries urgents per a beneficiaris d'altres estats membres.</p>
CONSELLERIA DE FOMENT GOVERN BALEAR	Reducció dels preus de transport	Reducció del preu dels bitllets dels serveis públics de transport per carretera de línies regulars.
CREU ROJA	Ajudes tècniques per a la tercera edat	Prestacions de grues, cadires de rodes, caminadors, croses, gibrelletes i llits ortopèdics.
BENESTAR SOCIAL CONSELL INSULAR DE MALLORCA	Subvencions econòmiques	Quantitats per a l'atenció i millora de les condicions de vida de les persones grans.

DESTINATARIS	TRAMITACIÓ	ON DIRIGIR-SE
Persones grans	Abans de 31 de març	IBAS, Via Alemanya, 6. Tel. 971/17 70 00
Associacions de persones grans	Abans de 28 de febrer	
Persones grans	Acreditació de la manca de recursos Certificat de convivència (Ajuntament) Certificat de l'INSS que no es cobra pensió Informe de vida laboral Sol·licitud Ordre bancària	Qualsevol centre de l'IBAS Central: IBAS, Via Alemanya, 6
Persones grans	No hi ha terminis. Vinculades a la disposició de pressupost. El sol·licitant no pot rebre altra prestació per convocatòria pública	IBAS, Via Alemanya, 6. Tel. 971/17 70 00
El cònjuge supervivent Els separats i divorciats no tornats a casar El supervivent de matrimoni nul	Documentació del sol·licitant: DNI, acta de defunció, llibre de família Documentació del difunt: certificat INEM o de cotitzacions	INSS, La Rambla, 18. Tel. 971/72 31 00 o als Centres d'Atenció i Informació de la Seguretat Social (Palma, Felanitx, Inca, Manacor, Lluçmajor, Maó i Eivissa). ISM, Moll Vell, s/n. Tel. 971/72 56 06
Els fills del causant o aportats al matrimoni. Han de ser: De menys de 18 De més de 18 amb incapacitat absoluta De menys de 21 o 23 en altres situacions	DNI, acta de defunció i llibre de família	INSS, La Rambla, 18. Tel. 971/72 31 00 o als Centres d'Atenció i Informació de la Seguretat Social (Palma, Felanitx, Inca, Manacor, Lluçmajor, Maó i Eivissa). ISM, Moll Vell, s/n. Tel. 971/72 56 06
Néts i germans Mare i padrines Pare i padrins Fills i germans	S'ha d'acreditar cura prolongada al causant per part del beneficiari fill o germà. No s'ha de tenir dret a altres pensions	INSS, La Rambla, 18. Tel. 971/72 31 00 o als Centres d'Atenció i Informació de la Seguretat Social (Palma, Felanitx, Inca, Manacor, Lluçmajor, Maó i Eivissa). ISM, Moll Vell, s/n. Tel. 971/72 56 06
Fills/es o germans/nes	Idem pensió en favor de familiars	INSS, La Rambla, 18. Tel. 971/72 31 00 o als Centres d'Atenció i Informació de la Seguretat Social (Palma, Felanitx, Inca, Manacor, Lluçmajor, Maó i Eivissa). ISM, Moll Vell, s/n. Tel. 971/72 56 06
Persones incloses al règim general que reuneixen les condicions d'edat i període mínim de cotització La regla general de les condicions d'edat és haver complert els 65 anys.	Acreditació del cessament de l'activitat laboral i dels requisits d'edat i cotització	INSS, La Rambla, 18. Tel. 971/72 31 00 o als Centres d'Atenció i Informació de la Seguretat Social (Palma, Felanitx, Inca, Manacor, Lluçmajor, Maó i Eivissa). ISM, Moll Vell, s/n. Tel. 971/72 56 06
Persones amb fills a càrrec, de menys de 18 anys o més grans amb minusvalideses igual o superiors al 65%	Acreditació de minusvalidesa (IBAS) o de malaltia crònica	INSS, La Rambla, 18. Tel. 971/72 31 00 o als Centres d'Atenció i Informació de la Seguretat Social (Palma, Felanitx, Inca, Manacor, Lluçmajor, Maó i Eivissa). ISM, Moll Vell, s/n. Tel. 971/72 56 06
Pensionistes que viatgen a aquests països	Emplenar el formulari E-111 de l'INSS	INSS, La Rambla, 18. Tel. 971/72 31 00 o als Centres d'Atenció i Informació de la Seguretat Social (Palma, Felanitx, Inca, Manacor, Lluçmajor, Maó i Eivissa). ISM, Moll Vell, s/n. Tel. 971/72 56 06
Per als més grans de 65 anys i pensionistes d'invalidesa i jubilació	Als ajuntaments i associacions de persones grans	Conselleria de Foment Av. G. Alomar i Villalonga, 27-1r. Tel. 971/17 69 70
Tota la població	Sol·licitud. Es deixa una quantitat en dipòsit que es retorna amb la devolució de l'ajuda tècnica. Temps màxim: 3 mesos. Convenis amb Serv. socials municipals.	Àrea Social de Creu Roja Arq. Bennassar, 73. Tel. 971/29 50 00
Gent gran a través de les associacions de persones grans o entitats que s'hi dediquin	Sol·licitud. Acreditació estatutària, pressupostària i de capacitat i estructura suficient per realitzar les activitats. Sense ànim de lucre. Estar al corrent de les obligacions tributàries i de la Seguretat Social.	Consell Insular de Mallorca Palau Reial, 1. Tel. 971/17 35 00 Gral. Riera, 67. Tel. 971/76 11 21 Gral. Riera, 111. Tel. 971/17 36 38

4. REGULACIÓ: LLEIS, NORMES I REGLAMENTS

N.	Data	N.	Publicació	Normativa
1	1888.05.22	143	GACETA	CODI CIVIL. Promulgació i successives reformes.
2	1978.12.29	311(2)	BOE	CONSTITUCIÓ ESPANYOLA.
3	1982.01.15	18	BOE	REIAL DECRET 251/1982, de 15 de gener, sobre transferències de competències, funcions i serveis de l'Estat en matèria de serveis i assistència social.
4	1983.03.01	51	BOE	LLEI ORGÀNICA 2/1983, de 25 de febrer, d'Estatut d'Autonomia per a les Illes Balears.
5	1984.02.22	18	BOE	REIAL DECRET 853/1984, de 22 de febrer, sobre ampliació i adaptació del traspàs de funcions i serveis de l'Estat en matèria de serveis i assistència social.
6	1987.04.28	15	BOCAIB	LLEI 9/1987, d'11 de febrer, d'acció social.
7	1988.02.11	13	BOCAIB	DECRET 13/1988, d'11 de febrer, que regula el Consell Superior d'Acció Social.
8	1988.02.25	16	BOCAIB	DECRET 16/1988, de 25 de febrer, de creació de la Comissió de Coordinació d'Acció Social.
9	1988.02.27	25	BOCAIB	DECRET 16/1988, d'11 de febrer, de creació del Consell Superior d'Acció Social de la CAIB.
10	1988.03.12	31	BOCAIB	DECRET 16/1988, de 25 de febrer, de creació de la Comissió de Coordinació d'Acció Social de la CAIB.
11	1988.05.12	57	BOCAIB	DECRET 44/1988, de 28 d'abril, pel qual es crea el registre de centres, serveis i/o entitats que desenvolupen activitats en el camp de l'acció social.
12	1989.04.05	81	BOE	ORDRE que regula el Servei de termalisme social i facilita l'estada de les persones jubilades als balnearis.
13	1989.05.18	61	BOCAIB	LLEI 5/1989, de 13 d'abril, de consells insulars.
14	1989.09.09	216	BOE	REIAL DECRET 1088/1989, de 8 de setembre, i Ordre, de 13 de novembre del 1989, que el desenvolupa i estén la cobertura sanitària de la Seguretat Social a persones sense recursos econòmics suficients.
15	1990.12.22	306	BOE	LLEI 26/1990, de 20 de desembre, que estableix les pensions no contributives a la Seguretat Social.
16	1990.12.25	157	BOCAIB	AJ. DE MURO. Estatut del Patronat de la Residència per a persones grans "Reina Sofia".
17	1991.01.12	6	BOCAIB	AJ. DE PORRERES. Reglament municipal del Servei d'Ajuda a Domicili.
18	1991.03.02	28	BOCAIB	AJ. DE FELANITX. Reglament municipal del Servei d'Assistència Domiciliària.
19	1991.04.25	53	BOCAIB	DECRET 22/1991, de 7 de març, regulador de les condicions i els requisits mínims per a l'obertura i el funcionament de centres, serveis o establiments residencials per a la tercera edat.
20	1991.05.18	63	BOCAIB	DECRET 41/1991, de 2 de maig, que estableix reduccions en el preu dels bitllets dels serveis públics regulars de transports de viatgers per carretera per als pensionistes i les persones de més de 65 anys.
21	1991.05.21	64	BOCAIB	AJ. DE SÓLLER. Reglament d'ordre intern de la Casa de la Família Nostra Senyora de la Victòria.
22	1991.07.16	90	BOCAIB	AJ. DE LLUCMAJOR. Ordenança fiscal reguladora de la taxa per a la prestació del Servei de residència d'ancians.

N.	Data	N.	Publicació	Normativa
23	1992.04.09	43	BOCAIB	CONSELLERIA DE SANITAT I SEGURETAT SOCIAL. DECRET 18/1992, de 27 de febrer, pel qual es convoquen subvencions per a centres, serveis o programes destinats a l'atenció d'ancians, discapacitats, infància i persones en estat de necessitat.
24	1992.04.23	49	BOCAIB	AJ. DE SANTA MARIA. Reglament municipal del Servei d'Ajuda a Domicili.
25	1992.06.23	75	BOCAIB	AJ. DE SANT LLORENÇ DES CARDASSAR. Reglament municipal del Servei d'Assistència Domiciliària.
26	1993.04.14	6	BOCAIB	AJ. DE SA POBLA. Reglament municipal del Servei d'Ajuda a Domicili.
27	1993.04.19	53	BOCAIB	AJ. DE SON SERVERA. Reglament municipal del Servei d'Ajuda a Domicili.
28	1993.05.20	62	BOCAIB	LLEI 3/1993, de 4 de maig, per a la millora de l'accessibilitat i de la supressió de les barreres arquitectòniques.
29	1993.12.16	300	BOE	MINIST. D'AFERS SOCIALS. RESOLUCIÓ, de 22 de novembre del 1993, de la Subsecretaria, per la qual es dóna publicitat al conveni entre el MAS i la CAIB per al desplegament de projectes relacionats amb el Programa de creació de places residencials (Pla gerontològic).
30	1993.12.18	153	BOCAIB	CONSELL INSULAR D'EIVISSA I FORMENTERA. Ordenança reguladora del preu públic per a prestació dels serveis de la Residència assistida Cas Serres.
31	1993.12.31	159 Ext.	BOCAIB	LLEI 12/1993, de 20 de desembre, d'atribució de competències als consells insulars en matèria de serveis socials i assistència social, que corresponen al Decret del Consell General Interinsular de 28 de juny del 1982.
32	1994.01.04	3	BOE	MINIST. D'AFERS SOCIALS. RESOLUCIÓ, de 20 de novembre del 1993, de la Dir. Gral. de l'INSERSO, que convoca la concessió de places per a pensionistes que desitgin participar en el Programa de termalisme social. Procediment, tramitació i concessió.
33	1994.01.25	21	BOE	MINIST. D'AFERS SOCIALS. RESOLUCIÓ, de 3 de gener del 1994, de la Dir. Gral. de l'INSERSO, per la qual s'estableixen, tot atenent allò preceptuat en l'Ordre de 7 de juliol del 1989 del MAS, els preus plaça/dia en residències de tercera edat i minusvalideses de places concertades.
34	1994.01.27	23	BOE	MINIST. D'AFERS SOCIALS. RESOLUCIÓ, de 3 de gener, de la Dir. Gral. de l'INSERSO, que estableix, d'acord amb l'Ordre de 7 de juliol del 1989 del MAS, els preus plaça/dia en residències de tercera edat i minusvalideses de places concertades.
35	1994.02.15	20	BOCAIB	DECRET 13/1994, de 27 de gener, pel qual es regulen les ajudes públiques a favor de les comunitats balears radicates a l'exterior i de les entitats associatives per al foment de la participació ciutadana.
36	1994.03.11	60	BOE	MINIST. D'AFERS SOCIALS. RESOLUCIÓ, de 7 de març del 1994, de l'INSERSO, que convoca subvencions sotmeses al règim general de subvencions del MAS i organismes adscrits en àrees de persones grans, minusvalideses i refugiats durant el 1994.

N.	Data	N.	Publicació	Normativa
37	1994.03.16	64	BOE	MINIST. D'AFERS SOCIALS. RESOLUCIÓ, de 10 de març del 1994, de la Subsecretaria, que publicita l'acord que determina criteris objectius de distribució de crèdits pressupostaris entre comunitats autònomes, de subvencions per a programes de serveis socials, protecció de menors i Pla gerontològic.
38	1994.03.17	33	BOCAIB	AJ. DE MURO. Modificació del preu públic Residència "Reina Sofia".
39	1994.03.26	37	BOCAIB	CONSELL INSULAR DE MALLORCA. PLE, del 7 de març del 1994, que aprova el Reglament d'organització de les competències atribuïdes per la CAIB al CIM en matèria de serveis socials i assistència social.
40	1994.04.21	48	BOCAIB	CONSELLERIA DE SANITAT I SEGURETAT SOCIAL. ORDRE per la qual es regula la tramitació dels procediments de concessió de subvencions públiques en matèria de sanitat, consum i acció social.
41	1994.04.28	52	BOCAIB	AJ. D'INCA. PLE, de 7 d'abril del 1994, que aprova el Reglament municipal del Servei d'Ajuda a Domicili de l'Ajuntament d'Inca.
42	1994.04.28	52	BOCAIB	AJ. D'INCA. PLE, de 4 d'abril del 1994, que aprova el Reglament municipal de voluntariat social.
43	1994.05.19	61	BOCAIB	COMISSIÓ DE GOVERN DEL CONSELL INSULAR DE MALLORCA, de 19 d'abril del 1994, que aprova la convocatòria del CIM de subvencions econòmiques i ajudes individuals no periòdiques en matèria d'acció social per al 1994.
44	1994.06.29	XXX	BOE	REIAL DECRET LEGISLATIU 1/94, de 20 de juny, amb l'aprovació del text refós de la Llei general de la Seguretat Social.
45	1994.07.21	88	BOCAIB	CONSELL INSULAR D'EIVISSA I FORMENTERA. Aprovació definitiva de l'Ordenança fiscal reguladora del preu públic per a la prestació dels serveis de la Residència assistida Cas Serres.
46	1994.07.28	91	BOCAIB	RESOLUCIÓ, de 18 de juliol, sobre regulació i ús de fitxers de dades de caràcter personal de registre de tercera edat.
47	1994.08.17	196	BOE	MINIST. D'AFERS SOCIALS. RESOLUCIÓ, de 28 de juliol del 1994, de l'INSERSO, que disposa la publicació de subvencions a entitats i ONG en àrees de persones grans, minusvalideses i refugiats, amb càrrec als pressuposts del 1994.
48	1994.09.20	115	BOCAIB	DECRET 96/1994, de 27 de juliol, pel qual s'aprova el Reglament per a la millora de l'accessibilitat i la supressió de les barreres arquitectòniques.
49	1994.11.18	276	BOE	MINIST. D'AFERS SOCIALS. REIAL DECRET 2171/1994, de 4 de novembre, pel qual es crea i regula el Consell Estatal de les Persones Majors.
50	1994.12.29	311	BOE	MINIST. D'AFERS SOCIALS. RESOLUCIÓ, de 5 de desembre del 1994, de l'INSERSO, que convoca la concessió de places per a pensionistes en el Programa de termalisme social i es determina el procediment de sol·licitud, tramitació i concessió.

N.	Data	N.	Publicació	Normativa
51	1995.01.28	12	BOCAIB	AJ. DE CALVIÀ. Ordenança reguladora del Servei municipal de "Residències per a la tercera edat de Calvià".
52	1995.02.15	40	BOE	MINIST. D'AFERS SOCIALS. RESOLUCIÓ, de 22 de novembre del 1995, de la Subsecretaria, que dóna publicitat al conveni particular entre el MAS i la CAIB per a programes del Pla gerontològic.
53	1995.02.23	46	BOE	MINIST. D'AFERS SOCIALS. RESOLUCIÓ, de 29 de desembre del 1994, de la Subsecretaria, que dóna publicitat al conveni particular entre el MAS i la CAIB per a programes del Pla gerontològic.
54	1995.03.03	53	BOE	MINIST. D'AFERS SOCIALS. ORDRE, de 17 de febrer del 1995, que convoca el procés selectiu per a l'assignació dels vocals del Consell Estatal de Persones Majors en representació de les associacions o federacions de gent gran.
55	1995.03.20	67	BOE	MINIST. D'AFERS SOCIALS. RESOLUCIÓ, de 15 de març del 1995, de l'INSERSO, que convoca la concessió de subvencions sotmeses al règim general de subvencions del MAS i organismes adscrits en àrees de gent gran, minusvalideses i refugiats que sol·liciten asil i desplaçats 1995.
56	1995.04.04	41	BOCAIB	AJ. D'ALCÚDIA. Plec de condicions tècniques i econòmicoadministratives que ha de regir la contractació directa del Servei del centre de dia i Club de jubilats.
57	1995.05.13	61	BOCAIB	CONVOCATÒRIA del Consell Insular de Mallorca de subvencions econòmiques en matèria d'acció social per al 1995.
58	1995.06.07	135	BOE	MINIST. D'AFERS SOCIALS. ORDRE, de 24 de maig del 1995, que designa les associacions i federacions que han d'aportar representants al Consell Estatal de Persones Majors.
59	1995.06.10	74	BOCAIB	REGLAMENT del Consell d'Acció Social del Consell Insular de Mallorca.
60	1995.12.22	247	BOE	MINIST. D'AFERS SOCIALS. RESOLUCIÓ, de 27 de novembre del 1995, de la Dir. Gral. de l'INSERSO, que convoca la concessió de places per a pensionistes per al Programa de termalisme social i determina el procediment de sol·licitud, tramitació i concessió.
61	1996.02.02	29	BOE	MINIST. D'AFERS SOCIALS. RESOLUCIÓ, de 26 de gener del 1996, de l'INSERSO, que convoca la concessió de subvencions sotmeses al règim general de subvencions del MAS i organismes adscrits en àrees de gent gran, minusvalideses i refugiats que sol·liciten asil i desplaçats 1996.
62	1996.05.02	54	BOCAIB	PLE DEL CONSELL INSULAR DE MALLORCA, d'1 d'abril del 1996, que aprova la modificació del preu públic per a assistències i serveis anàlegs prestats en establiments benèfics i assistencials.
63	1996.06.19	75 Ext.	BOCAIB	PRESIDENT DE LA CAIB. ORDRE, d'1 de juny del 1996, per la qual s'estableix l'estructura orgànica de la Conselleria de Presidència.

N.	Data	N.	Publicació	Normativa
64	1996.08.27	107	BOCAIB	CONSELLERIA DE PRESIDÈNCIA. ORDRE, de 12 d'agost del 1996, que regula la concessió d'ajudes públiques en matèria d'acció social.
65	1996.09.03	110	BOCAIB	PLE AJ. MANACOR, de 13 de juny del 1996, que aprova el barem d'accés a la Residència de tercera edat de Manacor.
66	1996.09.07	112	BOCAIB	AJ. DE MAÓ. Ordenança reguladora del preu públic per a prestació del Servei Social Comunitari d'Atenció Domiciliària.
67	1996.09.28	121	BOCAIB	AJ. D'ES CASTELL. Aprovació de la tarifa del preu públic per a prestacions de serveis de l'àrea de serveis socials i sanitat.
68	1996.09.28	235	BOE	MINIST. D'AFERS SOCIALS. RESOLUCIÓ, d'1 d'agost del 1996, de l'INSERSO, que estableix, d'acord amb l'Ordre de 7 de juliol del 1989 del MAS, els preus plaça/dia en centres residencials de tercera edat i minusvalideses de places concertades.
69	1996.10.22	255	BOE	REIAL DECRET 2.153/1996, de 27 de setembre, sobre traspàs de funcions i serveis de la Seguretat Social a la CAIB en matèries encomanades a l'INSERSO.
70	1996.12.31	162	BOCAIB	LLEI 4/1996 de pressuposts generals de la CAIB. Creació de l'Institut Balears d'Afers Socials (IBAS).
71	1997.02.08	17	BOCAIB	AJ. D'ALAIOR. Preu públic per als serveis de la Residència geriàtrica.
72	1997.02.15	20	BOCAIB	PLE AJ. LLUCMAJOR, de 27 de gener, que aprova els Estatuts del Patronat de la Residència per a persones grans de Lluçmajor.
73	1997.03.20	68	BOE	MINIST. TREBALL I AFERS SOCIALS. RESOLUCIÓ, de 3 de març del 1997, de l'INSERSO, que convoca la concessió de subvencions del règim general de subvencions del MTAS i organismes adscrits en àrees de persones grans, minusvalideses i refugiats que sol·liciten asil i desplaçats 1997.
74	1997.03.21	69	BOE	MINIST. TREBALL I AFERS SOCIALS. RESOLUCIÓ, de 30 de gener del 1997, de la Dir. Gral. de l'INSERSO, que estableix, d'acord amb l'Ordre de 7 de juliol del 1989 del MAS, els preus plaça/dia en residències de tercera edat i minusvàlids de places concertades.
75	1997.03.25	36	BOCAIB	AJ. D'ALCÚDIA. Ordenança reguladora del preu públic per al Servei de residència d'Alcúdia i menjador.
76	1997.03.29	38	BOCAIB	AJ. D'ALCÚDIA. Reglament de la Residència de la tercera edat.
77	1997.04.19	47	BOCAIB	DECRET 48/1997, de 7 de febrer, de creació del Consell Social de Persones Majors de les Illes Balears.
78	1997.05.17	60	BOCAIB	CONVOCATÒRIA del Consell Insular de Mallorca de subvencions econòmiques de la Comissió de Promoció Sociocultural i Associacionisme per al 1997.
79	1997.05.20	61	BOCAIB	AJ. D'INCA. Ordenança reguladora dels preus públics per als serveis de la Residència geriàtrica.
80	1997.05.20	61	BOCAIB	AJ. D'INCA. Reglament d'admissió, econòmic i de règim intern de la Residència Miquel Mir.

N.	Data	N.	Publicació	Normativa
81	1997.06.05	68	BOCAIB	APROVACIÓ definitiva del Reglament de règim intern de l'habitatge tutelat de Binissalem.
82	1997.06.05	68	BOCAIB	DECRET 66/1997, de 21 de maig, pel qual es regulen les ajudes públiques a les persones grans, que són competència de l'Institut Balear d'Afers Socials (IBAS).
83	1997.06.12	72	BOCAIB	DECRET 72/1997, que modifica la composició del Consell Superior d'Acció Social.
84	1997.06.12	72	BOCAIB	DECRET 73/1997, de modificació de la composició de la Comissió de Coordinació d'Acció Social.
85	1997.06.17	74	BOCAIB	ORDRE de la Conselleria de Presidència, de 5 de juny del 1997, que regula la concessió d'ajudes públiques de petita quantia.
86	1997.06.24	78	BOCAIB	ORDRE de la Conselleria de Presidència, de 17 de juny del 1997, sobre participació en el Consell Social de Persones Majors de les Illes Balears.
87	1997.07.29	94	BOCAIB	APROVACIÓ definitiva de l'Ordenança reguladora del preu públic per al Servei de teleassistència de l'Ajuntament de Consell.
88	1997.08.23	106	BOCAIB	AJ. D'ALCÚDIA. Modificació de l'Ordenança reguladora del preu públic per al Servei de residència d'Alcúdia i menjador.
89	1997.10.09	126	BOCAIB	AJ. DE BÚGER. Reglament municipal del Servei d'Ajuda a Domicili.
90	1997.10.10	135	BOCAIB	AJ. DE SANT LLORENÇ DES CARDASSAR. Reglament del Servei de menjar a domicili.
91	1997.12.12	297	BOE	MINIST. TREBALL I AFERS SOCIALS. RESOLUCIÓ, de 10 de novembre del 1997, de la Dir. Gral. de l'IMSERSO, que convoca la concessió de places per a pensionistes per al Programa de termalisme social i determina el procediment de sol·licitud, tramitació i concessió.
92	1997.12.31	167 Ext.	BOCAIB	AJ. DE BINISSALEM. Ordenança fiscal del preu públic per a estada a l'habitatge tutelat.
93	1998.01.17	15	BOE	MINIST. ECONOMIA I HISENDA. REIAL DECRET 38/1998, de 16 de gener, sobre revaloració i complements de pensions per al 1998 i altres normes en matèria de classes passives.
94	1998.02.12	37	BOE	MINIST. TREBALL I AFERS SOCIALS. RESOLUCIÓ, de 13 de gener del 1998, de la Dir. Gral. de l'IMSERSO, que estableix, d'acord amb l'Ordre de 7 de juliol del 1989 del MAS, els preus plaça/dia en residències de tercera edat i discapacitats en places concertades.
95	1998.03.10	59	BOE	MINIST. TREBALL I AFERS SOCIALS. Correcció d'errades de la RESOLUCIÓ, de 13 de gener del 1998, de la Dir. Gral. de l'IMSERSO, que estableix els preus plaça/dia en residències per a la tercera edat i discapacitats en places concertades.
96	1998.03.24	71	BOE	MINIST. TREBALL I AFERS SOCIALS. RESOLUCIÓ, de 4 de febrer del 1998, de l'IMSERSO, que convoca la concessió de subvencions sotmeses al règim general del MTAS i organismes adscrits, en àrees de persones grans i minusvalides per al 1998.

N.	Data	N.	Publicació	Normativa
97	1998.03.24	71	BOE	MINIST. TREBALL I AFERS SOCIALS. RESOLUCIÓ, de 24 de febrer del 1998, de l'IMSESO, que convoca la concessió de subvencions sotmeses al règim general de subvencions del MTAS i organismes adscrits, en àrees de persones grans i minusvàlideses per al 1998.
98	1998.03.31	77	BOE	MINIST. TREBALL I AFERS SOCIALS. RESOLUCIÓ, de 4 de març, de la Sec. Gral. Tèc., que dóna publicitat al conveni de col·laboració entre el MTAS i la CAIB per a la realització de programes del Pla gerontològic.
99	1998.05.26	69	BOCAIB	CONSELL INSULAR DE MALLORCA. Convocatòria de subvencions econòmiques del Servei de promoció sociocultural i associacionisme de la Comissió de Benestar Social per al 1998.
100	1998.05.28	70	BOCAIB	PRESIDÈNCIA DEL GOVERN. LLEI 3/1998, de 18 de maig, del voluntariat de les Illes Balears.
101	1998.08.25	203	BOE	MINIST. TREBALL I AFERS SOCIALS. RESOLUCIÓ, de 10 d'agost del 1998, de la Sec. Gral. Tèc., que publica el conveni de col·laboració entre la Conselleria de Presidència (CAIB) i l'IMSESO per construir una residència de persones grans a Felanitx i un centre de dia a Lluçmajor.
102	1998.10.01	126	BOCAIB	AJ. DE SANTA MARIA. Condicions d'admissió i normes de règim intern de la Residència de persones grans de "Cas Metge Rei". Reglament.
103	1998.10.01	126	BOCAIB	CONSELLERIA DE PRESIDÈNCIA. DECRET 84/1998, de 19 de setembre, que modifica el Decret 66/1997, de 21 de maig, pel qual es regulen les ajudes públiques a les persones grans que són competència de l'IBAS.
104	1998.11.20	278	BOE	MINIST. TREBALL I AFERS SOCIALS. RESOLUCIÓ, de 28 d'octubre del 1998, de la Sec. Gral. Tèc., que publica l'acord del Consell de Ministres de constitució del Comité español de coordinación de las acciones per a l'any internacional de les persones grans 1999, promogut per l'ONU.
105	1998.12.14	298	BOE	MINIST. TREBALL I AFERS SOCIALS. RESOLUCIÓ, de 16 de novembre del 1998, de l'IMSESO, que convoca la concessió de places per a pensionistes per al Programa de termalisme social i determina el procediment de sol·licitud, tramitació i concessió.
106	1998.12.24	163	BOCAIB	AJ. DE LLUCMAJOR. Ordenança fiscal reguladora de la taxa per a prestació del Servei de residència d'ancians.
107	1998.12.31	167 Ext.	BOCAIB	AJ. D'ALCÚDIA. Ordenança reguladora de la taxa per a prestació de serveis a la Residència de la tercera edat.
108	1998.12.31	167 Ext.	BOCAIB	AJ. D'INCA. Ordenança reguladora de les taxes dels serveis de la Residència geriàtrica.
109	1998.12.31	167 Ext.	BOCAIB	AJ. DE MURO. Ordenança reguladora de la taxa de la Residència "Reina Sofia".
110	1998.12.31	167 Ext.	BOCAIB	AJ. DE SANTA MARIA. Ordenança reguladora de la taxa per a la prestació dels serveis de la Residència de persones grans de "Cas Metge Rei".

N.	Data	N.	Publicació	Normativa
111	1998.12.31	167 Ext.	BOCAIB	CONSELL INSULAR DE MALLORCA. Ordenança reguladora del preu públic per a assistències, estades i altres serveis prestats en establiments beneficoassistencials del CIM.
112	1999.01.09	8	BOE	MINIST. ECONOMIA I HISENDA. REIAL DECRET 3/1999, de 8 de gener, sobre revaloració i complements de pensions de classes passives per al 1999.
113	1999.01.09	8	BOE	MINIST. TREBALL I AFERS SOCIALS. REIAL DECRET 5/1999, de 8 de gener, sobre revaloració de les pensions del sistema de la Seguretat Social per al 1999.
114	1999.01.12	5	BOCAIB	AJ. DE BINISSALEM. Ordenança fiscal reguladora de la taxa per a assistència domiciliària.
115	1999.01.12	5	BOCAIB	AJ. DE BINISSALEM. Ordenança reguladora de la taxa per a estada a habitatge tutelat.
116	1999.01.12	5	BOCAIB	CONSELL INSULAR D'EIVISSA I FORMENTERA. Ordenança reguladora del preu públic per a prestació dels serveis de la Residència assistida Cas Serres.
117	1999.02.08	33	BOE	MINIST. TREBALL I AFERS SOCIALS. RESOLUCIÓ, d'11 de gener del 1999, de la Sec. Gral. Tèc., que publicita el Protocol addicional al conveni entre el MTAS i la Conselleria de Presidència (CAIB) per a la realització de programes del Pla gerontològic.
118	1999.02.09	18	BOCAIB	AJ. DE MANACOR. Taxa per a la prestació del Servei d'assistències i estades a la Residència d'ancians.
119	1999.02.11	19	BOCAIB	AJ. D'ARTÀ. Taxa de la Residència de persones grans.
120	1999.02.11	19	BOCAIB	AJ. D'ARTÀ. Taxa per al Centre de dia.

5. LA PLANIFICACIÓ INSTITUCIONAL

5.1. El Pla gerontològic

El Pla gerontològic publicat l'any 1992 és un document elaborat pel Ministerio de Asuntos Sociales, amb la participació del Ministerio de Trabajo y Seguridad Social i el de Sanidad y Consumo. Està constituït per cinc àrees, cada una de les quals té diversos objectius i tot un seguit de mesures encaminades a aconseguir aquests objectius.

Àrea de pensions

Té com a finalitat principal millorar les pensions mínimes, equiparar les pensions mínimes familiars a l'import net del salari mínim interprofessional, incrementar la cobertura a les persones de més de 80 anys i garantir la revaloració automàtica de les pensions.

Àrea de salut i assistència sanitària

Promou programes de caràcter preventiu i l'assistència domiciliària a través d'atenció individualitzada i incrementa les unitats geriàtriques.

Àrea de serveis socials

Afaveix les relacions intergeneracionals, investiga la situació social de les persones grans, promou la solidaritat, propicia la permanència de les persones grans als seus domicilis i al seu entorn a través de la potenciació del Servei d'Ajuda a Domicili, alternatives a les residències i

atenció de caràcter econòmic i psicosocial als familiars que tenen cura de la gent gran.

Àrea de cultura i temps lliure

Facilita l'accés de les persones grans a l'educació primària, secundària i universitària, prepara per a la jubilació, afaveix els contactes culturals a través del turisme i sensibilitza la societat sobre el fet d'envellir.

Àrea de participació

Presta atenció especial a les associacions i promou la participació de les persones grans a través de diferents òrgans de representació a les diferents administracions.

Per a la consecució del Pla gerontològic es subvencionen les comunitats autònomes a través dels pressuposts de l'anterior Ministerio de Asuntos Sociales i l'actual Ministerio de Trabajo. També les diferents ONG i associacions que s'adaptin als objectius del Pla, poden obtenir subvencions de l'assignació tributària per a fins d'interès social de l'IRPF. Des de l'any 1992, els pressuposts de l'antic INSERSO, ara IMSERSO, s'adeqüen als criteris del Pla.

5.2. El Pla integral de les persones grans a les Balears

A partir del 1994, el Govern balear va iniciar una sèrie de contactes amb administracions i institucions de les Balears, així com amb entitats del sector per redactar un Pla integral per a les persones grans. Sobre la base de diversos grups de

treball (salut, serveis socials, sociodemografia, formació, cultura i associacionisme, legislació) es varen recollir els materials i les informacions que varen servir de base per a les anàlisis. Així mateix, es va elaborar una enquesta amb una mostra de 411 persones grans a totes les illes. No obstant això, i per raons internes i de política interinstitucional, aquest Pla integral no arriba a sortir a la llum.

En un segon intent per endreçar aquesta situació, i a partir del 1997/98, el Govern balear reelabora el Pla integral sota la direcció de Montserrat Treserra, que va ser la directora del Pla integral de la gent gran de la Generalitat de Catalunya.

El Pla s'estructura en 11 capítols. Al primer i segon capítol es recullen tots els indicadors socio-demogràfics relacionats amb la vellesa. Al tercer, quart i cinquè capítol es troben els recursos sanitaris, socials i culturals dirigits a les persones grans, així com els recursos d'atenció primària que hi ha a la CAIB. El capítol sisè està dedicat exclusivament a les associacions. Al capítol setè es fa una anàlisi de la territorialitat de tots els recursos i associacions. Al capítol vuitè i novè hi ha una anàlisi de costos econòmics dels diferents recursos i del seu finançament. Al capítol desè hi podem trobar el marc normatiu en matèria de serveis socials a la CAIB relacionats amb les persones grans i una anàlisi de les actuals competències transferides. Finalment, al capítol onzè hi ha les recomanacions bàsiques, els objectius generals i específics, així com els eixos operatius. Aquest capítol constitueix el segon document.

Cal fer una menció especial al capítol dels objectius generals que varen marcar les línies d'intervenció dels propers anys, i que són:

Mantenir i fomentar la cohesió social i evitar l'allunyament de les diferents generacions. A través d'activitats dirigides a les escoles, promoure actituds solidàries i positives sobre el fet d'envellir, i propiciar la realització d'estudis i investigacions sobre l'envelliment.

Afavorir la integració i la participació social de persones grans mitjançant els moviments associatius, afavorir l'intercanvi intergeneracional i fomentar el voluntarisme entre la gent gran.

Fomentar el manteniment de l'autonomia, la capacitat per desenvolupar les seves habilitats i frenar els processos d'invulsió, garantir l'autonomia econòmica, programes que milloren les habilitats físiques, psicològiques i socials, i fomentar la formació permanent.

Potenciar l'assumpció de coresponsabilitat social en l'atenció de les persones grans. Fomentar la participació del voluntariat, donar suport a les famílies a través de la formació, informació i ajudes econòmiques.

Afavorir i fer viable la permanència de les persones grans al seu domicili i entorn natural i proveir de serveis la comunitat. Potenciar ajudes per a l'habilitació de l'habitatge, promocionar i augmentar el Servei d'Ajuda a Domicili, programes especialitzats en demències, crear serveis d'estades diürnes i augmentar el Servei de teleassistència.

Proveir les persones de recursos institucionals quan els necessitin. Garantir-ne una atenció sanitària en els diferents nivells. Crear places residencials d'estada temporal, reconvertir places de vàlids en assistits.

Garantir la defensa dels drets fonamentals de les persones grans. Aconseguir la coordinació òptima dels recursos, establir criteris de prioritat.

Reordenació i racionalització de la despesa dels diferents recursos, prestacions i serveis.

Finalment, cal assenyalar que al Pla integral no hi ha un pressupost que detalli la quantia que es destinarà a cada objectiu, sols es menciona una quantia global de 12.566 milions de pessetes.

5.3. El Pla estratègic de benestar social del Consell de Mallorca

El Consell Insular de Mallorca, a través de la Comissió de Benestar Social, formula la seva intervenció social mitjançant l'elaboració de plans estratègics en els quals situa els seus elements d'anàlisi i diagnòstic social, els punts forts de les diverses necessitats i els programes d'actuació, serveis i equipaments disponibles.

Fins hores d'ara s'han elaborat dos plans estratègics. El primer correspon al període 1994-95 i el segon al període 1996-99.

La Comissió de Benestar Social treballa per al desenvolupament i la potenciació del sistema insular de serveis socials, concertat amb els ens

locals, basat en l'estructura de xarxa, en el model del Pla de prestacions bàsiques i en els serveis sectorials especialitzats. Es reconeix que la gestió dels serveis bàsics és de les corporacions locals, però el finançament i la direcció tècnica és coresponsabilitat de les diverses administracions implicades.

Aquest sistema, pel que fa a l'atenció primària inclou:

1. Servei d'informació i orientació.
2. Servei d'Ajuda a Domicili.
3. Programes de promoció comunitària i ampliació de les xarxes d'iniciativa social.
4. Serveis d'acolliment temporal.
5. Programes de prevenció, promoció i reinserció social per a persones amb especials necessitats per marginació social.
6. Serveis de suport tècnic supramunicipal al treball de primària.

El personal i els serveis del SASS s'han de dedicar de manera prioritària a l'actuació preventiva, assistencial i de promoció dels recursos i iniciatives socials, i a reforçar la capacitat d'actuació directa sobre les necessitats, que passen a ser l'orientació estratègica de tota l'organització.

Amb l'entrada en vigor el dia 1 de març del 1994 de la Llei 12/93, de 20 de desembre, d'atribució de competències als consells insulars en matèria de serveis socials i d'assistència social, s'obren o amplien diverses línies d'actuació en el marc del Pla per al 1994/95, que també han obligat a adaptar l'organització per a l'assumpció de les competències transferides en matèria d'acció

social (Residència Huialfàs, famílies nombroses, tractament ambulatori de drogodependències, suport econòmic a entitats i persones, etc.).

El Pla sectorial contempla el sector de la gent gran i disposava de plans de gestió mitjançant la Llar d'ancians, Llar Huialfàs i l'Equip de gent gran.

Per al període 1996-99 s'elabora un nou Pla estratègic que resituava el diagnòstic del sector. Els programes es consideren des del concepte d'Àrea Sectorial de Gent Gran que reuneix tots els programes, iniciatives i serveis del CIM dedicats a la gent gran:

1. Equip de Vellesa i Família (abans de gent gran). Intervenció comunitària municipal.
2. Residències: assistència institucionalitzada.
3. Suport al món associatiu: ajudes econòmiques i iniciatives amb entitats de gent gran.

5.4. El Pla estratègic d'acció social de l'Ajuntament de Palma

L'Ajuntament de Palma disposa d'un Pla estratègic d'acció social per al període 1996-1999 com a instrument de planificació de la intervenció social al municipi.

Consta dels corresponents apartats de fonamentació teòrica, a partir de la trajectòria dels serveis socials de l'Ajuntament i dels criteris de producció dels serveis socials. Revisa el marc de competències i les àrees d'actuació social.

Es refereix a la tercera edat quan analitza breument els diversos sectors i situa els objectius i programes que s'hi apliquen. Més concretament, les persones grans reben les atencions generals a qualsevol sector a més de les més específiques: Servei d'Ajuda a Domicili, menjar a domicili, teleassistència i les places residencials concertades i els habitatges tutelats.

5.5. Els plans de feina municipals o mancomunats

En els plans de feina anual dels serveis socials municipals es recullen els objectius de feina que per a aquest sector es volen assolir. Amb caràcter general podem dir que els objectius passen per millorar o ampliar els serveis del SAD i les seves prestacions (bugaderia, menjador social...), la realització de prospectacions i la creació de determinats serveis com centres de dia, menjadors socials...

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

Ajuntament de Lluçmajor. *El Servei d'Ajuda a Domicili: alternativa a l'ingrés a una institució*. Departament de Serveis Socials, 1994.

Ajuntament de Palma. *Pla Estratègic de Benestar Social*. Regidoria d'Acció Social, 1996.

Ajuntament de Sóller. *Estudi de la població de majors de 65 anys a Sóller*. Departament de Serveis Socials, 1994.

Alenyà, M. "Les persones grans". A: *7 realitats socials. Illes Balears 1998*. Palma: "SA NOSTRA", Caixa de Balears 1999. 47 p. (Quaderns Solidaris; 3), p 12-15.

Alenyà, M. *Dèficits i recursos del sector de persones grans: situació actual, perspectives i vies de solució 1999*. Palma: "SA NOSTRA", Caixa de Balears, 1999. [Informe.]

Ballester, Ll.; Cloquell. M.; Santiago, J. *Prospecció de necessitats a sa Pobla*. Departament de Serveis Socials. Ajuntament de sa Pobla, 1990.

Carbonero, M. A. *Padrins i repadrins a les Balears*. Palma: Lleonard Muntaner Editor, 1994.

Consell Insular de Mallorca - EUTS. *Bases per a la Planificació de l'Acció Social a Mallorca*. Estudis Sectorials. Consell Insular de Mallorca, 1990.

Consell Insular de Mallorca. *Prospeccions de vellesa als municipis de Mallorca 1*. Equip Multiprofessional Comarcal. Comissió d'Acció Social i Sanitat, 1991-1994.

Consell Insular de Mallorca. *Pla Estratègic de Benestar Social 1994-95*. Comissió de Benestar Social, 1994.

Consell Insular de Mallorca. *Programes comunitaris per a majors*. Equip de Vellesa i Família. Comissió de Benestar Social, 1994.

Consell Insular de Mallorca. *Pla Estratègic de Benestar Social 1996-99*. Comissió de Benestar Social, 1997.

Consell Insular de Mallorca. *Prospeccions de vellesa als municipis de Mallorca 2*. Equip de Vellesa i Família. Comissió de Benestar Social, 1994-1998.

Duocastella, R. - ISPA. *Problemàtica social de la tercera edat en la islas Baleares*. Obra Social. Barcelona: Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvis, 1978.

Govern balear. *Pla Integral de les Persones Majors. Document tècnic base per a l'elaboració del Pla*. Conselleria de Presidència. Direcció General d'Acció Social, 1998.

INTRESS. *Mapa de Serveis Socials d'Eivissa i Formentera*. 1992.

Joan J. Muntaner Guasp

1. Introducció	90
2. Principis i àrees d'actuació.	90
3. Metodologia.	93
4. La realitat social del sector	93
A.- Població estimada	93
B.- Nivell de competències	94
C.- Anàlisi de la realitat actual	94
5. Determinació de necessitats i prioritització.	95
A.- Estudis i projectes socials	95
B.- Recursos i serveis.	96
C.- Instal·lacions	97
Referències bibliogràfiques	98